

فرهنگ قومی و جغرافیایی

شهرها و آبادی های

خراسان شمالی

علی حجتی

نشر بیژن یورد

۱۳۹۴

ج

سرشناسه: رحمتی، علی، ۱۳۴۵ -

عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ قومی و جغرافیایی شهرها و آبادی های خراسان شمالی

مشخصات نشر: بجنورد: بیژن یورد، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۴۸۸ ص.: مصور

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۹۳-۰۸-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیپا مختصر

یادداشت: فهرستنویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۱۲۲۷۶

بجنورد: بیان، مانی غربی، طالقانی ۴۵ روبروی اداره کل آموزش و پرورش خراسان شمالی

تلف: ۰۹۱۵۱۸۸۲۴۹ - ۰۹۱۵۳۸۴۷۵۳۷

عنوان: فرهنگ قوم و جغرافیایی شهرها و آبادی های خراسان شمالی

ولف: علی، رحمتی

ناشر: بیژن یورد

چاپ: مهتاب

خوشنویس: خلیل، سمنی بجنوردی

حروف چین: زینب علیزاد

ترجمه لاتین: حسین ناصری و سیدابننگر

صفحه آرا: عبدالحسین آخرتی

سال و نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۲۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۹۳-۰۸-۱

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۵۵۸۴۳۲۳۰ - ۰۹۱۵۳۸۴۷۵۳۷

فهرست مطالب

مقدمه	ز
پیشگفتار	ی
شهرها	۱
دهستان‌ها	۲۷
روستاها	۴۹
اسناد و عکس‌ها	۳۹۷
اسناد پراکندگی اقوام ساکن در نراسان شمالی	۳۹۹
اسناد پرداختی مالیات اقوام ساکن در خراسان شمالی	۴۳۰
اسناد قراردادهای، فرمان‌ها، انتصابات و مکاتبات	۴۳۵
اسناد وقفیات، وصیت‌نامه‌ها، شجره‌ها و متفرقه	۴۴۰
عکس‌ها	۴۵۲
منابع	۴۸۴

مقدمه:

بعد از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی بر اساس نوعی احساس خوش آیند و آکنده از گرایش به سوی ندای «حب الوطن من الایمان» بسیاری از دانشجویان و محققین نوشته‌های گوناگون و متنوع با دیدگاه‌های متفاوت در خصوص سکونت گاهها، روستاها، شهرها اعم از جنبه عمومی و یا جنبه‌های ویژه به نگارش در آورده‌اند که این نگاه نزد دانشجویان مختلف بصورت تالیف پایان نامه‌ها حجم بیشتری از این گونه انتشارات را رقم می‌زنند.

این نگرش حتی در برخی از صاحب‌نظران ایرانی مقیم خارج از کشور نیز مشاهده شده که اقدام به جغرافی نویسی نموده‌اند.

در ادبیات جغرافیا، فارسی مونوگرافی نویسی به نوشتاری می‌گویند که درباره مکانی جغرافیایی مثل روستا، شهر، شهرستان یا حتی کشور می‌باشد.

خطه خراسان شمالی بسبب برخورداری از ویژگی‌های متفاوت با سایر اقلیم مجاور و موقعیت ژئوپولیتیکی خاص حس وطن‌دستی و اسبوناالیستی ویژه‌ای در طول تاریخ برای مردم این سرزمین به همراه داشته است. در حقیقت صیانت از حدود و ثغور شمال شرق برعهده‌ی مردم دلاور این ناحیه بوده است که براساس سیاست‌های هر حکومت در طول تاریخ بافت انسانی این خطه شاهد تغییر و تحول بوده که پس از پی‌ری کارآمدن سلسله صفویه و اسکان کرمانج‌ها در این ناحیه شاهد تحولات عمیق در ساختار معیشت و پیدایش شهرهای جدید در این خطه بوده‌ایم که در حقیقت خراسان شمالی دیوار دفاعی ماکتبه شمال شرق محسوب می‌شود که ضرورت شناسایی گروه‌های قومی، مذهبی، اقلیم، تاریخ و جغرافیای این خطه همواره مورد توجه ویژه بوده اماکتب انتشار یافته در این باب نقیصه‌ی جزیی را داشته‌اند که همانا عدم وجود تحقیقات میدانی و منسجم می‌باشد که این مهم باید بصورت گسترده‌تری صورت می‌پذیرفت زیرا شناخت گروه‌های قومی مذهبی، جغرافیا و تاریخ و سیر تطور تاریخی ساکنین منطقه در حفظ امنیت آینده این خطه نقش آفرین می‌باشد. زیرا نه تنها باید وضعیت خودمان را بشناسیم بلکه باید تا اعماق آسیای مرکزی و حتی ترکستان چین برای شناسایی طرفداران بالقوه‌ی خویش پیش رویم. که این نگرش خوشبختانه با تحقیقات وسیع میدانی

دوست بزرگوارمان آقای علی رحمتی با استواری و در خورشان صورت پذیرفته شده است که نشست‌های متعدد با این محقق برجسته در طول دو دهه اخیر همواره مرا مجذوب ژرفای نگرش خویش ساخته است.

از آنجایی که بر اساس نوعی سلیقه خاص حقیر طی پنجاه سال اخیر به جمع آوری مستنداتی در زمینه تهیه فیلم و عکس از فرهنگ و قومیت و طبیعت خراسان بزرگ و به ویژه خراسان شمالی داشته‌ام به ظرافت کار و دشواری‌های این نوع تحقیقات به خوبی واقفم و این مجموعه بسیار گران‌بها و زیبا که محصول چندین ساله مطالعه و غور در منابع گوناگون با حجم زیاد منابع، مکاتبات متعدد و سفرهای مکرر و بالاتر از همه احاطه کامل نویسنده به زیر و بم‌های فرهنگ منطقه می‌باشد. کاری بس گران‌قدر و در خور تحسین می‌باشد.

با نیمی که به این مجموعه ارزشمند می‌توان دریافت که این مجموعه مطالعه و اثر از چه استحکام و بنیان و ملاحظات خاص برخوردار می‌باشد.

بیان مختصات جغرافیایی خراسان شمالی یک هزار روستا، شهر و شهرستان از دیدگاه‌های تاریخی جغرافیایی (طول، عرض، ارتفاع) و ترکیب قومیتی ساکنین و زبان‌ها و لهجه‌های اهالی بدون تردید در کمتر نقطه‌ای از میهن خراسان دیده شده است که محقق تا این حد دقیق و موشکافانه به این گونه مباحث با اتکا به تحقیقات و منابع و بویژه پژوهش میدانی بپردازد. به نحوی که نام ایل، طایفه و تیره‌های مختلف قوایل را جستجو نموده و آنگاه نام اولین دسته از قومیت‌های ساکن در منطقه را آورده و سپس ترکیب فعلی اقوام کل را مشخص نموده است و در مقاطع سال‌های ۱۲۹۶ قمری تا سال ۱۳۹۰ شمسی جمعیت نفوس انسانی را بیان داشته است و در خصوص احشام نیز این موضوع رعایت گردیده است که در نوع خود به نظر است و بدون تردید با صرف وقت و شکیبایی بسیار حاصل شده است. جستجوی نه‌های قدیمی اماکن و سکونت گاه‌ها و شهرها و روستاها نیز کاری بس زیبا و زمان‌بر می‌باشد که نویسنده به خوبی آنرا بیان داشته است و پرداخت مالیات در عصر ناصری و دوران مشروطیت از سوی مردم نیز در این مجموعه به خوبی بیان شده است این نوع برداشت از مطالعات میدانی نظیر آن کمتر به چشم می‌خورد که یکی از زیباترین نگارها در این مجموعه بر شمردن نام‌های خانوادگی مختلف ساکنین

هر روستا و شهر می‌باشد که این مهم نیز در تحقیقات مشابه دیده نشده است و می‌تواند راهگشای بسیاری از محققین علوم انسانی در آینده باشد.

در طی دو دهه اخیر شاهد بوده‌ام که یار گران‌قدرمان آقای علی‌رحمتی برای بدست آوردن برخی از اسناد و مدارک در میان عشایر منطقه چادر به چادر و از کوهی به کوه دیگر و از دشتی به دشتی بدون امکانات لازم و متکی به هزینه شخصی و تلاش مستمر پای صحبت معمرین اقوام و بویژه کرمانج‌ها می‌نشستند و بدلیل تسلط به گویش‌های محلی با ارتباط نزدیکی که بسیار سنجیده و مبتنی بر آداب و رسوم محلی و آداب و منانت ذاتی ایشان بود به درک واقعیات جذابی از این اقوام دست می‌یافتند. که این نگرش و پوشش میدانی منجر به این گردیده است که بیان مطالب به دلیل برخورداری از دامنه وسیع مطالعات ایشان در عرصه‌ای گوناگون در این مجموعه بسیار شایسته و غنی از جنبه‌های علمی می‌باشد که در وادی تاریخ و پیوند دادن زمینه‌های گوناگون به یکدیگر با نبیره خاص از تبحر و تجربه کافی برخوردار است و از آنجا که آقای رحمتی عزیز در ژرفای فرهنگ بومی خراسان شمالی و شمال خراسان رضوی مطالعات عمیقی را داشته‌اند. با دستیابی به نکات مهم تاریخی صاحب سبک و سیاق خاص در نویسندگی می‌باشند و از این رو مطالعه این اثر ارزشمند را با همکاران کتاب بررسی و شناخت ایلات و طوایف خراسان شمالی که همزمان به زیور طبع آراسته شده‌اند به همه شیفتگان فرهنگ و تاریخ و جغرافیای این خطه از میهن عزیز اسلامی توصیه اکید می‌نمایم آرزوی توفیق بیشتر در نشر مطالعات پر بار ایشان را در ابعاد مختلف دارم.

روح‌الله التوفیق

دکتر محمدتاج انصاری مود

بیست و سوم فروردین ۹۴